

2714

~~2714~~ 108.

7

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

1909 ՏԱՐԻՈՅ ԵԼԵԻՄՏԱՑՈՅՑԸ

ՅԱՐԱԿԻՑ ՏԵՂԵԿԱԳՐԵՐՈՎ

ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆԷՆ

Մ Ա Տ Ո Ւ Ց Ո Ւ Ա Շ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ

1909 Օգոստոս 21ի ԻԸ. Եփուսի

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. Ե. ԱՍՏՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՔ

1909

14255

ՄԱՅՐ ԴԻԻԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Միևս	եփ. Չերազ	Ա. Ասեմապետ	Հրան	եփ. Ասատուր	Ա. Ասեմապետ
Տօք. Վահրամ	» Թորգոմեան Բ.	»	Հայկ	» Խոճասարեան Բ.	»
Գեորգ	» Ասլանեան Գ.	»	Յովհաննէս	» Հինգեան Գ.	»

ՆԱԽԱԲՆՆԻՉ ԴԻԻԱՆՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՁԵՌՆԶԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ			ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ		
Տ. Հնայեակ Եպիսկ. Դիմաֆսեան (Ասեմապետ)	Վահան	եփ. Էսաեան (Ասեմապետ)	Տօք. Կարապետ	» Մուրափե. (Ասեմապետ)	
Լեւոն	եփ. Սաաքանեան		Յովհաննէս	» Իսազուրեան	
Նշան	» Ճիվանեան				
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ			ԻՐԱՆԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ		
Յովհաննէս	եփ. Հինգեան (Ասեմապետ)		Տ. Մկրտիչ Եպիսկ. Վեհապետեան (Ասեմապետ)		
Ռուբէն	» Չարդարեան (Ասեմապետ)		Ռուբէն	եփ. Փափագեան	
Յովսէփ	» Գույումեան		Ասեփան	» Կուրսիկեան	
ԿԱԼՈՒԱՅՈՑ ԴԻԻԱՆ			ՆԱԽԱԶԵՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ		
Վահանգապուհ	եփ. Մանուկեան (Ասեմապետ)		Հնայեակ	եփ. Արամեան (Ասեմապետ)	
Արիստակէս	» Գասպարե. (Ասեմապետ)		Խնդիր	» Սիւրեանեան (Ասեմապետ)	
Արամ	» Հալաֆեան		Յակոբ	» Պահրի	
ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ			ԻՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ		
ԻՕննկ	եփ. Տերունեան (Ասեմապետ)		Բիւզանդ	եփ. Բեչեան (Ասեմապետ)	
Բիւզանդ	» Պօղանեան		Հայկ	» Խոճասարեան	
Խորեն	» Ճաննեան		Մեղրն	» Կիւրանեան	

ԵԼԵԻՄՏԻՑ ՅԱՆՁՆԱՌԻՄԲ

Արիստակէս	եփ. Գասպարեան (Ասեմապետ)
Հազարոս	» Չարդեան (Ասեմապետ)
Պարգե	» Փափագեան (Գանձապետ)
Օննիկ	» Տերունեան (Մասնապետ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

1909 ՏԱՐԻՈՅ ԵԼԵԻՄՏԱՑՈՅՑԸ

ՅԱՐԱԿԻՑ ՏԵՂԵԿԱԳՐԵՐՈՎ

ՏԵՂԵԿԱԳՐԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Վսեմաշուք Ատենապետ Էֆէնտի
Ազգ. Երեսփ. Ընդհ. Ժողովոյ

Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Բաղաժական Ժողովս ընդ գրոյս կը մատուցանէ Կեդրոնական Մետուքի ներկայ 1909 տարւոյ մատակարարութեան համար Տնտեսական Խորհրդոյ կողմանէ պատրաստուած ելմացոյցի պատճառաբանեալ տեղեկագիրն և յարակից օրինագիրն ու պատկերները, Ազգային Պատկառելի Ժողովոյ քննութեան ենթարկուելու համար:

Տնտեսական Խորհրդոյ աշխատութիւնը թերեւս առաջինն է մեր Ազգային Սահմանադրական կեանքի տարեգրութեան մէջ՝ լուրջ վերաբերմունքի, պատճառաբանեալ տեղեկատուութեան, և օրինագրային սկզբունքի կիրառութեան տեսակետով:

Այնուամենայնիւ, Բաղաժական Ժողովը, ներկայացնելով սոյն ելմացոյցը Երեսփոխանական Ժողովին, յաւանդութիւն չունի Ազգային բարձրագոյն հեղինակութեան Ատենանին առջեւ յայտարարելու՝ թէ էապէս Կեդրոնական Վարչութեան իրաւանց ու պարտականութեանց սահմանները ընդգրկող և այդ անուան արժանի գործ մ'է ներկայացուածը:

Բաղաժական Ժողովը պարտք կը համարի խոստովանիլ թէ՛ ներկայացուածը ոչ թէ իւր ընդհանուր ելմացոյցն է, այլ անոր մէկ մասը, որ կը պարունակէ Պատրիարքարանի շրջափակին, անոր պաշտօնէութեան և Դիւանական ծախսից ու ենթադրական մտից

յատուկ սահմանափակ մէկ նախահաշիւը՝ որ չի բովանդակեր մինչեւ իսկ Ելեմտից Հագարաճութեան պարտականութեանց ու իրաւանց սահմանին մէջ գտնուած այն տրամադրութիւններն, որք ճշդուած են Ազգային Սահմանադրութեան 46րդ յօդուածի երրորդ հատուածի մէջ:

Այս նախահաշիւի մէջ տեղ չէ տրուած Ազգին անուանը եղած կտակներու, Կեդրոնական Վարչութեան կցուած Ազգային հաստատութեանց, պարտքերու, վոխառութիւններու յատուկ ելեմտից, և կարօտեալ թաղերու տրուելիք նպաստից եւայլն եւայլն:

Այս նախահաշիւի մէջ տեղ չէ տրուած Պոլսոյ մէջ գտնուող Ազգային բոլոր հաստատութեանց և անոնց կալուածներու մատակարարութեան վերաբերեալ ելմական նախահաշիւներուն, որք Ազգային Սահմանադրութեան 46րդ յօդուածի երկրորդ հատուածին մէջ որոշակի յիշատակուած են:

Այս նախահաշիւի մէջ ոչինչ կայ պատկերացուած կտակներու, Թաղ. Խորհուրդներու մատակարարութեանց, և հետեւաբար ուսումնարաններու վերաբերեալ ելմական վիճակի մասին՝ որք Ազգային Սահմանադրութեան նոյն 46րդ յօդուածի 7րդ հատուածի մէջ յիշատակուած են և ենթարկուած Տնտեսական Խորհրդոյ անմիջական ու վերին հսկողութեանը:

Բայց այս զանցառութիւնը մեր արդի Տնտեսական Խորհուրդին չէ, այլ հետեւանքն է այն ընդհանուր զանցառութեան որ կը կայանայ Սահմանադրութեան հաստատութեանն ի վեր յաջորդաբար և տեւականապէս պարտականութեանց ամբողջ սահմանը չըբռնելու, չընդգրկելու, Սահմանադրութիւնը ամբողջովին չիւրաքօրծելու մէջ:

Տնտեսական խորհուրդը՝ հիմնուելով մօտ կէտ դարու վարչական-Տնտեսական մարմիններու ելմտական ըմբռնողութեան, աւանդութեան, ի գործ դրուած հսկողութեան, կազմուած նախահաշիւներու և արձանագրութեանց վրայ, սահմանափակուելով մնացեղ է նոյն սահմաններու մէջ, աւելցնելով իւր կողմէ թղծամիտ աշխատութիւն՝ ենթադրական նախահաշիւը մօտաւորագոյնի վերածելու, և առաջին անգամն ըլլալով այդ ելմտացոյցի մի օրինագիծ կազմելու համար:

Ազգային վարչութեան Գաղաքական Ժողովը՝ իւր ընտրութեան առաջին օրէն իսկ, նպատակ ընտրեց Սահմանադրութեան գծած պարտաւորութիւնները իւր բովանդակ լայնութեամբ, իւր ոգւոյն համաձայն ըմբռնել, այդ ըմբռնումի գործադրութեան ամբողջ պարտականութիւնը ընդգրկելով սահմանել, անկապ ու անշղթայ վարչական մեքենան լծողել, ապակեղրոնացեալ չըլաններու և մարմիններու միջեւ փոխադարձ յարաբերութեան, յանձնառութեան և պարտականութեան այնպիսի չաղկապում մը ստեղծել, որ լինի իրական պատկերը Ազգային Ելմտական տնտեսութեան՝ առ բարձրագոյն վերահսկիչն ու համարառուն՝ Ազգային Ընդհ. Ժողովը:

Գաղաքական Ժողովը այն համոզումն ունի՝ որ յարակցութեանց, շղթայումի այդ ընդհանուր պատկերը չի կրնար գոյութիւն ունենալ՝ առանց Ազգային Սահմանադրութեան նախաբան պաշտօնական յայտագրի Զ. րդ և Է. րդ յօդուածներով սահմանաւորուած դասաւորութեամբ, աստիճանական համարատուութեամբ, գաւառական և կեդրոնական ընդհանուր համարատուութիւնը Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ առջեւ կեդրոնացած լինելու:

Ազգային բոլոր մարմիններու պարտաւորութեանց ամբողջութիւնը երկու ընդհանուր գիծ ունի. — Եկեղեցական ու Կրթական: Այս երկու ճիւղերն եւս ենթակայ են տնտեսական-ելմտական մատակարարութեան: Եկեղեցական-կրթական բարւոք վարչութիւնը անխուսափելիօրէն պայմանաւորուած է և կախում ունի տնտեսական-ելմտական մատակարարութիւններէն:

Ազգային Բարձրագոյն համարառու մարմին՝ Ընդհանուր Ժողովոյ համարառութիւնը անուանական կըլլայ, ինչպէս եղած է ցարդ, եթէ այդ համարառութիւնը կանխաւ պայ-

մանադրուած չըլլայ օրոշ յանձնառութիւններով և պարտադրութիւններով:

Այդպիսի յանձնառութեանց և պարտադրութեանց էութիւնը կը կազմէ բոլոր Սահմանադրական վարչութեանց համար՝ Ելմտացոյցը, օրուն նախագիծը անպայման կենթարկուելի Ժողովրդեան ներկայացուցիչ Երեսփոխաններուն՝ Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ վճռոյն:

Առանց այդպիսի վճռուած և Երեսփոխանութեան նախադրմանուած ելմտացոյցի, անհնար է ենթադրել որ Բարձրագոյն հեղինակութիւնը իրականապէս հնարաւորութիւն ունենայ համարառու լինելու, և պատասխանատուութիւնները ճշդելու:

Սահմանադրական ընդհանումի պակասը, բաբելոնական անկարգութեան, համարատուութեան խուսափումի և սանձարձակ անպարտաճանաչութեան նուիրագործումն՝ ենթադրել կուտայ թէ՛ ամբողջ Թրքահայութիւնը ներկայացնող Հայոց Ընդհանուր Ժողովը հիմնուած ու կոչուած է միմիայն Պատրիարքարանի չըլափակիլ մէջ գտնուող պաշտօնէութեան ու Դիւանական ելեւմտից հարցովը զբաղելու, Ազգային Ելմտացոյցը ըսելով միմիայն Պատրիարքարանի պաշտօնեայնի և Դիւան հասկընալու, յորմէ դուրս կը մնան Ազգային բոլոր հաստատութիւնները, որոնց հանդէպ Կեդրոնական Սնտուկը ո՛ր եւ է յանձնառութիւն և իրաւունք չպիտի ունենայ:

Ընդհակառակն ունի և պէտք է ունենայ: Վերջապէս ժամանակ է որ մեր Ազգային հաստատութեանց տէր ըլլանք, և Ազգային Բարձրագոյն իշխանութիւնը իրականապէս ի գործ դնէ իւր հակադէպ քննութեան իրաւունքը:

Այդ նպատակին հասնելու համար կը պակսէին հրահանգներ՝ որոնք նոյնպէս բղխած կըլլային Կեդրոնական վարչութեան յանձնառութիւններէն և Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ կամքէն:

Այդ կարգի հրահանգներու ուսումնասիրութեամբ պատրաստութիւնը մեր էն կարեւոր աշխատութեան և գործունէութեան հիմը պիտի կազմէր:

Մենք կատարեցինք այդ աշխատութիւնը: Պատրաստ են հրահանգները, որոնց մասին վարչութեան վերջնական քննութիւնն ու որոշումները պիտի փութացուին, և այդ հրահանգներուն Ազգային Բարձրագոյն հեղինակութեան վաւերացումն ստանալէ յետոյ,

կը հաւատանք թէ՛ Ազգային մարմինները հընարաւորութիւն պիտի ունենան հասնելու իրենց պարտականութեանց բարձրութեանը, Ազգային Ժողովոյ առջեւ պատկերացած պիտի ըլլան Ազգի բաղամամլիւնն նիւթական տնտեսութեան աւերումներն և այդ Ժողովը հընարաւորութիւն պիտի ունենայ նաեւ պարտադրութիւններ սահմանել այդ փլատակները վերաշինելու համար:

Արտակարգ և բացառիկ դէպքեր՝ որոնց յիշատակութիւնն աւելորդ է ընել այս տեղ, ստեղծեցին այնպիսի հոգեր, որոնք պատճառեղան ընդհատելու և դանդաղեցնելու վարչութեան ձեռնարկած վերոյիշեալ աշխատութիւնները:

Այդ պատճառաւ է որ վարչութիւնս հնարաւորութիւն չունեցաւ Ընդհանուր Ելմտացոյց մը ներկայացնել այժմ: Այդ պատճառաւ է որ նոյն իսկ այս ներկայացուած սահմանափակ նախահաշիւը չկարողացանք ներկայացնել իւր ժամանակին:

Գաղաքական Ժողովը այն կարծիքէն է, թէ Ընդհանուր Ժողովը այս նախահաշիւը պիտի նկատէ ո՛չ իբրեւ տարեկան ընդհանուր պիւսնէ, այլ անոր մէջ մասնիկը և ժամանակաւոր, որու զօրութիւնը կը դադրի այն վայրկեանէն՝ երբ հնարաւոր կըլլայ ներկայացնել և վաւերացնել մի ընդհանուր ելմտացոյց:

Մնամք յարգանք
Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. վարչութեան
Գաղաքական Ժողովոյ
Բ. ԱՍԵՆԱՊԿԻՐ ԱՍԵՆԱՊԿԻՏ
Մ. ՏԻՐԻՆԵԱՆ Ս. ԳԱՐՍԵԱՆ
23 Յունիս 1909

ՄԱՏՃԱՌԱՐԱՆԵԱԼ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Ի ՄԱՍԻՆ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻ

1909 ՏԱՐԻՈՅ ՊԻՏՃԷԻ

1. — ԳՍԱՍԱԶԱՐԱՆ

Տնտեսական խորհուրդս իւր պաշտօնավարութեան առաջին օրէն իսկ Ազգ. Կեդրոնական Սնտուկին վիճակը, Պատրիարքարանի Ելեւմտութիւնը կարեւոր խնդիրը և անոր հաւասարակշռութիւնը իւր լուրջ ուշադրութեան առարկայ ըրաւ:

Այս կնճռոտ գործին ծանրութիւնը քաջ գիտնալով՝ խորհուրդս չուզեց յախուռն առաջարկութիւններով և կամ անհիմն ծրագիրներով զբաղիլ, այլ կարեւոր նկատեց մանրամասն քննութեամբ լաւ մը ուսումնասիրել հասութից զանազան աղբիւրները, դրական և գործնական կերպով ճշդել անոնց արդիւնաբերութիւնն ու առաձգութիւնը, ստուգել ծախուց գլուխները և վերջապէս հաստատել թէ ներկայ վիճակին մէջ ի՞նչ աստիճան խնայողութեան կամ նուազման կըրնային ենթարկուել ծախքերը, ոչ թէ Պատրիարքարանի ելքին և մուտքին միջեւ հաւասարակշռութիւն մը ձեռք բերելու համար, զի այս բանը տարիներէ ի վեր անկարելի դարձած էր, այլ միայն սովորական եղած բացը կարելի եղածին չափ թեթեւեցնելու նպատակաւ:

Ստոյգ է որ խորհուրդս իւր առջեւ ունէր նախորդ Պատրիարք Օրմանեան Սրբազանի պատրաստած ութամեայ և երկամեայ մեծարժէք տեղեկագիրները, բայց պէտք չէ մոռնալ թէ անոնց հրատարակութեան ի վեր արմատական փոփոխութիւններ տեղի ունեցած էին թէ՛ երկրին վարչական ձեւին և թէ՛ թուրքիոյ և ի մասնաւորի ազգիս տնտեսական վիճակին մէջ, փոփոխութիւնը որ չէին կրնար Պատրիարքարանի հասութից վրայ ալ իրենց ազդեցութիւնը զգացնել չափ:

Արդարեւ, վերոյիշեալ տեղեկագիրներով մենք կ'ունենայինք 1897 Յունուար 1էն մինչ 1904 Դեկտեմբեր 31 և 1905 Յունուար 1է մինչ 1906 Դեկտեմբեր 31, ընդամէնը տասը քիչ շատ կանոնաւոր տարիներու հասութից և ծախուց միջինները, բայց ցորչափ 1907 և 1908 չըլաններու վարկերու նախատեսութեանց իրականացած ելից և մտից թիւերը մեզ կը պակսէին, ասոնք անբաւական էին մեր գործն ի գլուխ հանել տալու:

Պարտաւոր էինք մասնաւորապէս 1908ի արդիւնները ձեռքերնիս ունենալ, վասն զի այս տարուան մէջ յեղաշրջում մը տեղի ունեցած էր, մինչդեռ ասոր առաջին կէտին մէջ երկիրը իւր անկեալ՝ բայց սովորական վիճակը ունէր, երկրորդ կէտին մէջ հիմնական կերպարանափոխութիւն մը կրած էր, որով՝ քանի մը հասութից աղբիւրներ՝ որոնք արդիւնք մը կ'արտադրէին առաջին վեցամեային մէջ, երկրորդ կէտին մէջ արդիւնաւոր ըլլալէ դադարած էին:

Սպասեցինք ուրեմն 1908 տարւոյ արդեանց, երկու որոշ շրջաններու բաժնեկող զայն, մին՝ Յունուար 1էն մինչ 30 Յունիս, և միւսը՝ Յունիս 1է մինչեւ 31 Դեկտեմբեր: Ասոնց մանրամասնութիւնները ձեռք բերելու համար հարկ եղաւ հաշիւներու փակման սպասել և երկու ամիս ալ այսպէս անցաւ ու հասանք ներկայ տարւոյ Մարտի սկիզբները, որով առիթն ունեցանք մեր հետազոտութիւնները անցեալ Յունուար և Փետրուար ամիսներու վրայ ալ տարածել ու այս մի քանի շրջաններու իրականացած արդիւնքներով գտնէ վերջնական միջոցներ հաստատել և ըստ այնմ կազմակերպել 1909ի պիւտճէն:

Հոս կէտ մ'ալ կը ներկայանայ որուն վրայ կուգինք մէկ երկու խօսք ընել, թիւերու մանրամասնութեանց մանկէ առաջ. թէեւ նոր պիւտճէն, ըստ ընկալեալ սովորութեան, ամբողջ տարուան մը համար, այսինքն Յունուար 1է մինչեւ Դեկտեմբեր 31 սահմանուած է, բայց ինչպէս պիտի տեսնուի, այս տարեշրջանին երկու ամիսները արդէն անցած ըլլալով՝ գործն ինքնին պիւտճէի մը յաճկանիչն եղող միօրինակութեան և ամփոփման տեսակէտով առարկութիւն կը վերցնէ. դժբաղդաբար ասոր դարման մը գտնել կարելի չէր, քանի որ տարւոյն երկրորդ կէտին մէջ տիրող անիշխանական կացութիւնը թող չէր տուած, ուրիշ տեղեր եղածին պէս առժամանակեայ ամսական վարկերու (douzième provisoire) դրութեան դիմել: Այսու հանգերձ այս մասին պարտապաշտօնը ներկայ տեղեկագրին կցեալ Պիւտճէի Օրինագծին մէջ սահմանուած է:

2. — Հ. Ա. ՍՈՑԹԻՔ

Ըստ թիւ 2 բաղդատական ցուցակի կեդրոնական Մատուկի մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1906, մտից միջինը եղած է զրոյ. 520,700. Ըստ թիւ 3 ցուցակի՝ 1909 ելմտական տարւոյ համար մեր նախատեսութիւնն է ընդամէնը զրոյ. 410,000. որուն մանրամասնութիւնները հետեւեալներն են:

1. Ազգային Տուրք. — Այս հասոյթը զոր կրնանք ուղղակի հասոյթ յորջորջել, իրաց արդի կերպարանափոխեալ վիճակին մէջ գրեթէ մեր միակ յոյսն է, քանի որ, ինչպէս յայտնի է, ուղղակի տուրքերը ամէն

ազգերու պիւտճէներուն հաստատագոյն հիմերը կը կազմեն: Մինչդեռ անուղղակի տուրքերը կապուած ըլլալով պատահականութեանց, և երկրի մը տնտեսական վիճակին, անոր ներքին և արտաքին քաղաքականութեան, յաճախ մեծամեծ տարբերութիւններու ենթակայ են, դժուարութեանց և զանազան դիպաց հետեւանօք: Ուղղակի տուրքերը իրենց մասնաւոր հանգամանքովը և որոշ նկարագրովը նուազ ենթադրական ըլլալով շատ ելեւէջներու տեղի չեն տար: Արդ, եթէ կարելի ըլլար դիւրին և միանգամայն վստահ միջոցներով անոնց գանձումը ապահովել՝ մեր ազգային սնտուկին պիւտճէի հաւասարակշռութիւնը այլեւս մեղի մտահոգութիւն պատճառելէ կը զադրէր:

Ազգային տուրքը որ 1902—1903ին 130,000 զրոյ.ի հասոյթ մը տուած է, զանազան պատճառներու բերմամբ հետզհետէ նուազելով՝ վերջապէս 1908ին 72,750 և 1909ի առաջին երկու ամիսներու մէջ ալ 13,000 զրոյ. բերած է, ինչպէս կը տեսնուի թիւ 2 բաղդատական ցուցակին մէջ. բաց աստի մինչդեռ 1908ի առաջին կէտին մէջ այս գումարն 52,450 զրոյ.ի մուտք մը գոյացած է, Սահմանադրութեան հոչակումէն ետքը, երկրորդ վեցամսեայի մէջ, միայն 20,300 զրոյ. գանձուած է: Այս նուազման պատճառները թուել կարի երկար պիտի ըլլայ, միայն սա ըսենք թէ ազգայնոց անտարբերութիւնէն զատ գանձման եղանակին ստեպ ստեպ փոխուիլն ալ պատճառ եղած է այս հասոյթին ամուլութեան:

Ըստ այսմ, ազգային արօց միջինն 79,917 զրոյ. եղած ըլլալով՝ մեր կողմէ ալ 1909 տարւոյ համար 80,000 զրոյ.է աւելի մուտք մը կարելի չէ նախատեսել: Միւս կողմէ ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը այս տուրքը հաւաքիչներու ձեռք գանձելու դրութիւնն հաստատած ըլլալով՝ թէեւ հասոյթին 15%, այսինքն վերոյիշեալ գումարին վրայ 12,000 զրոյ. անոնց վճարել հարկ պիտի ըլլայ, որով այս հասոյթին զուտ գումարը 68,000 զրոյ.ի կ'իջնայ, բայց նկատելով որ գանձումները ասկից ետք աւելի մեծ աշխոյժով և յարատեւութեամբ պիտի կատարուին, յաւանդ չենք ըլլար եթէ մօտաւորապէս 13,000 զրոյ.ի յաւելումը այս հասոյթը վերը ըսուածին պէս 80,000 զրոյ. սահմանենք:

Թէ այս տուրքը կրնայ մեծագոյն գու-

մարի մը հասնիլ, այս մասին հաստատ հաւատք ունինք: Եթէ անոր գանձման համար վերջնական, լուրջ և ամփոփ եղանակ մը կարող ըլլանք որոշել՝ տարակոյս չկայ որ լուազոյն արդեանց պիտի տիրանանք, և սա պիտի կազմէ Պատրիարքարանի պիւտճէին հաւասարակշռութիւնը ապահովող գրեթէ միակ աղբիւրը:

Առ այս կը կարծենք որ առանց ժամանակ կորսնցնելու պէտք է՝

Ա. Ամէն ազգային համոզում գոյացնել տալ թէ քիչով կամ շատով պարտի Պատրիարքարանի ծախուց մասնակից ըլլալ, վաճի զի անոր գոյութիւնը ազգային կենդանութեան միակ յատկանիչն է և մէն մի Հայու անհատական, ինչպէս նաեւ ամբողջ ազգին հաւաքական շահերը կը պահանջեն որ ազգային արժանապատուութեան յարմար Պատրիարքարան մ'ունենանք և անոր տանք ազգին իրաւունքները պահպանելու և պաշտպանելու նիւթական միջոցները:

Բ. Պարզել իրաց վիճակը ազգային թերութիւնը արտօնաբերներուն և խմբագիրներուն և հրաւիրել զանոնք որ այս մասին յօդուածներ հրատարակելով յորդորեն կարգան և շարժում մը ստեղծեն և արծարծեն ազգին մէջ:

Գ. Ազգային արօց ամէն դասակարգի դիւրամատչելի նոր բաշխում մը կատարել, և 10 զրոյ.էն օկսեալ մինչեւ 200 զրոյ. նոր աստիճանաւորում մը պատրաստելով՝ երեսփոխանական Ժողովոյ քուէարկել տալ և անյապազ գործադրութեան դնել:

Դ. Մայրաքաղաքի մէն մի թաղի մէջ կարելոր անձերէ բաղկացեալ Մասնախումբեր կազմել, պաշտօն տալով անոնց՝ թաղեցոց հետ բանակցել և ամէնուն հաւանութիւնը կանխաւ ստանալէ ետք՝ ցուցակագրութիւն մը կատարել, տուրքերը բաշխել և գանձումներն ընելով դրամները ամէն ամիս Պատրիարքարան զրկել:

2. Մուգաքա. — 1902ի վերջին վաւերացեալ բաշխմամբ 53,400 զրոյ. սահմանուած էր, բայց հայաբնակ գաւառներու խեղճ վիճակին և անցած տարիներու տնտեսական սաստիկ տազնապին հետեւանօք այս հասոյթը գրեթէ 50% նուազում մը կրած է: Ըստ թիւ 2 ցուցակի, 1908 տարւոյ մէջ այս

գլխէն մօտաւորապէս 14,400 զրուշի արդիւնք մը գոյացած է, մինչդեռ ներկայ տարւոյ առաջին երկու ամիսներու հասոյթը միմիայն 1,500 զրոյ. եղած է, որով ներկայ շրջանին համար ալ այս գլուխը կրնայ 20,000 զրոյ.ի չափ հասոյթ մը տալ, առկա մնացած հաշուակցական բոլոր գործողութիւնները աւարտելու պայմանաւ:

Ամէն պարագայի մէջ, յետեւալներու ինչպէս նաեւ այս տարուան մուգաթայի գանձումն ապահովելու համար պէտք եղած հետապնդումները շարունակելու է, վճարելու կարող թեմերէ իրենց պարտուց կարգադրութիւնը պահանջելով. իսկ անկարող թեմերու հաշուց կարգադրութիւնը լուազոյն ժամանակներու վերապահելու ստիպուած ենք:

3. Քանգիլիք. — 1908ի մէջ միմիայն 15,248 զրոյ. տուած է, մինչդեռ 1902ի վաւերացեալ բաշխմամբ մօտաւորապէս 37,836 զրոյ. կ'ակնկալուէր. ներկայ տարւոյ առաջին երկու ամիսներուն մէջ այս գլխէն գանձում չէ եղած:

Այսուհանդերձ, Թաղական Խորհուրդներու հետ կատարուելիք մի քանի հաշուակցութիւններ կան որոնց փոխարէնը իբր աւանդ նշանակուած է տուամարներու մէջ, որով ներկայ շրջանին համար ալ ասկից 28,000 զրոյ. կրնանք նախատեսել:

Միայն թէ նկատելով որ Թաղական Խորհուրդները իրենց պարտուց ժամանակին վըճարման մասին շատ անհոգ կը գտնուին, լաւ կ'ըլլայ եթէ Վարչութիւնը անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելով Ազգ. Կեդր. Սնտուկին անձուկ վիճակին վրայ՝ քանջէլէրի արօց առաջման անմիջական պէտքը զգացնէ:

4. Նօւսնուք: — 5. Հրամանքի. — Այս երկու աղբիւրները 1908ի առաջին կէտին մէջ 15,155, երկրորդ կէտին մէջ 18,594, իսկ 1909ի երկու ամիսներուն մէջ 7,200 զրոյ. տուած են:

Ինչպէս յայտնի է արդէն, այս տուրքին մէկ մասը (65% գրեթէ) քահանաներու, մէկ մասը (13%) Ազգ. Հիւանդանոցի, և մնացած մասն ալ (22%) Պատրիարքարանի յատկացուած է. որով այս գլուխներու զուտ հասոյթը նոյն համեմատութեամբ կը պակսի, հաշուական կնճռոտութեան, կեդրոնական համարակալութեան աւելորդ անցքերու, հակառի դժուարութեան և խել մը անօգուտ

աշխատութեանց տեղի տալով: Այս մասին կ'առաջարկենք դադարեցնել Հիւանդանոցի մասնակցութիւնը, որ նպաստի ձեւով կը տրուի մինչեւ ցարդ, քանի որ արդէն Պատրիարքարանի պիւտճէն բաց ունենալուն համար չկրնար օգնել ուրիշ ո եւ է հաստատութեան և իր հասոյթներէն բաժին հանել անոր: Իսկ միւս կողմէ քահանայից բաժնին գանձումն ալ պէտք չէ ալլելու Պատրիարքարանը ինք ստանձնէ, քանի որ ծխախոտներու և քահանայից միջեւ կատարուելիք գործողութիւն մ'է, և Պատրիարքարանի միջամտութիւնը կը վնասէ ուղղակի իր հասոյթից, վասն զի ծխախոտէր իբր Պատրիարքարանի տուրք կը վճարեն այդ գումարները, մինչդեռ քահանայից կը վերաբերին անոնք: Այս պարագային մէջ, վերոյիշեալ գլուխներէն վստահաբար 43,000 զր. ի հասոյթ մը կրնանք նախատեսել:

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը թէեւ այս տրոց ջնջումը կը ջատագովէ, սակայն ներուի մեզ դիտել տալ թէ արդէն վկայուած անկարող ազգայինը զերծ են ու կը մնան միշտ այս տրոց վճարումէն: Շատ աւելի յառաջագէժ և լուսաւորեալ ազգերու մէջ արձանագրութեան տուրքէ զատ Եկեղեցական ամուսնութիւնը ծանր ծախքերու ենթարկուած են:

Կեդր. Սնտուկի հասոյթից անբաւականութիւնը կ'արդիւնէ զմեզ գոնէ առ այժմ այսպիսի առաջարկութիւն մը ընելէ կամ յանձնարարելէ:

6. Կալուածական առուծախ. — Այս գլուխը ամենէն գոհացուցիչ արդիւնք տուողն է. 1908ի մուտքը 165,462, իսկ 1909ի առաջին երկու ամիսներու արտադրութիւնը մօտաւորապէս 22,363 զր. եղած է: Տարակոյս չկայ որ եթէ նոր վարչութիւնը կամ թէժիմը անփոփոխ պահէ Պատրիարքարանի առանձնաշնորհումները՝ հասոյթից այս աղբիւրը՝ երկրին տնտեսական վիճակին բարւոքմամբ աւելի արդիւնաբեր պիտի ըլլայ: Ամէն պարագայի մէջ, առ այժմ և մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն կեդր. Սնտուկը պիտի շարունակէ պահանջել այս տուրքը, որով կրնանք այս գլխէն ալ ընթացիկ շրջանին մէջ 150,000 զր. ի գանձում մը նախատեսել:

7. Վաւերացմունք. — 1908ի դանձումները 26,439 զր. մինչդեռ 1909 Յունուարի և Փետրուարի մէջ մուտքը հազիւ 755 զր. եղած է:

1908ի արդեանց մեծագոյն մասը, այսինքն 19,445 զր. առաջին կէսին մէջ իրականացած է, և այս ալ կտակներու վաւերացման գործողութիւններէ: Ուրեմն, ինչպէս նախորդ շրջաններու մէջ՝ նոյնպէս ալ այս տարի ասկից 20,000 զր. ի չափ մուտք մը նախատեսել կարելի է:

8. Անցագիր. — Այս գլխէն 1908ի առաջին կէսին հասոյթը 9,144 զր. իսկ նոր թէժիմը սկսելէն անմիջապէս մը, այսինքն Յունիս և Օգոստոս ամիսներու մէջ բոլորովին դադարած է. որով չենք կարծեր որ իրաց արդի վիճակին մէջ իրաւունք ունենանք ասկից որ եւ իցէ մուտք մը յուսալ:

9. Պատգովարար. — Վաւերացման գլխուն մէջ նշանակուած պատճառներու բերմամբ՝ 1908ի մուտքը 11,993 զր. իսկ 1909ի երկու ամիսներու մէջ 1,000 զր. ի բարձրացած են. ըստ այսմ այս աղբիւրէն ալ — նկատելով որ այժմ թաղերը իրենք տպել կուտան նուիրատուութեան նամակները, զորո հին թէժիմին ժամանակ Պատրիարքարանէ կը գրնէին — մօտաւորապէս 6000 զր. ի եկամուտ մը կրնանք նախատեսել:

10. Վազձ. — 1908ի մուտքը 8,253 զր., իսկ ներկայ տարւոյ երկու ամիսներու արդիւնքը միմիայն 527 զր. եղած է: Այսու հանդերձ կը յուսանք որ ինչպէս միշտ՝ նոյնպէս ալ այս տարի հասոյթը իրմէ սպասուած 9300 զր. ի մուտքը տայ:

11. Զանազանք. — Այս գլխուն հասոյթը քահանայից կողմէ՝ նշանատուութեանց ատեն իրենց սեփական բաժնին գանձմանը համար՝ կեդր. Սնտուկին վճարուած տասա. նորդներէ և բանտարկելոց ի նպաստ եղած նուէրներու մուտքէն կը բաղկանայ: 1908ի մէջ միմիայն 9,576 զր., իսկ ներկայ տարւոյ երկու ամիսներուն մէջ ոչինչ արտադրած է, որով չենք կարծեր որ կեդր. Սնտուկը կարենայ ասկից օգտուել, քանի որ մէկ կողմէն մտածը միւս կողմէն կ'ելլէ մասամբ զանազան ծախուց գլխով: Ուրեմն այս գլխէն ալ 3,995 զր. կը նախատեսենք:

12. Պեսական շնորհ. — 1908ի արտադրութիւնը 95,734 զր. եղած է, մինչդեռ նախորդ տարիներու միջինը 104,867 զր. ի ալ բարձրացած էր: Թէեւ ստոյգ աղբիւրէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն՝ Ելեւմտից Նախարարութիւնը նոր պիւտճէի մէջ այս մասին որ եւ իցէ վարկ մը չէ պահանջած՝ սակայն ամէն պարագայի մէջ կը յուսացուի որ Պատրիարքարանի կատարած դիմումները արդիւնաւոր ըլլան, և օրինական հանգամանք ստացած այս սովորութիւնը անթերի պահուի, հետեւաբար այս գլխէն ալ առնուազն 42,105 զր. ի հասոյթ մը կրնայ նախատեսուիլ:

13. Զանազան ցուեցներ. — Այս գլխուխը հին ժամանակներու մէջ մինչեւ 12,000 զր. ի հասոյթ մը տուած է, բայց 1908ի մէջ արդիւնք մը գոյացած չէ, միայն ներկայ տարւոյ Փետրուարի մէջ 48 զր. ի մուտք մը արձանագրուած է:

Ահա հասոյթից աղբիւր մը որ կրնայ լաւագոյն արդիւնքներ տալ, եթէ Պատրիարքարանը անփոյթ չվարուելով՝ օտար երկիրներ բնակող ազգայնոց առատաձեռնութեան մերթ ընդ մերթ դիմումներ ընել հաճի: Տարակոյս չունինք որ անոնք անտարբեր չգտնուելով՝ պիտի փութան իրենց նուէրները զրկել որով մտից այս գլուխը, իր կարգին, նշանակելի գումարի մը պիտի հասնի: Առ այժմ այս մասին ալ 3700 զր. ի նախատեսութիւն մը կ'ընենք:

3. — Ծ Ա. Խ Ք

Թիւ 1 բաղդատական ցուցակի համեմատ Ազգ. Կեդր. Սնտուկի մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1906 ելից միջինը եղած է զր. 635,400: Ըստ Թիւ 3 ցուցակի, 1909 ելեւմտական տարւոյ համար մեր առաջարկած վարկերու համագումարն է զր. 490,000, որուն մանրամասնութիւններն հետեւեալներն են:

1. Թուակներ. — 1907 տարւոյ վերջը այս գլխուն միջինը 513,900 զր. եղած է. 1908ի առաջին կէսին վճարումները զր. 185,995, իսկ երկրորդ կէսինը 208,664, և ներկայ տարւոյ Յունուար և Փետրուար ամիսներունը 64,600 զր. եղած է:

Յունիս 11է առդին մի քանի պաշտօնեաներու դադարմամբ ամսական 6,950 զր. ի խնայողութիւն մը ձեռք բերուած է. (Մկրտիչ Մէլիքեան 1600, Արիս Ֆէսճեան 2500, Շահին Գասպարեան 550, Գնէլ վրդ. 300, Ղեւոնդ վրդ. 300, Միհրան Զօպանեան 1700), բայց երկու նորեկ գրագիրներու, 2 սենեկապաններու և Երեմիոսեանական Ժողովոյ Դիւանադպրին, ընդամենը ամսական 2350 զրուշի յաւելմամբ այս խնայողութիւնը 4600 զրուշի իջած է:

Միւս կողմէ Բաղաքական Ժողովոյ որոշմամբ՝ Նորին Ս. Օծութեան մինչեւ Յունիս վերջը 5000 զր. ի ամսական մ'ալ յատկացուելով — ենթադրելով որ Նորին Վեհափառութիւնը Յունիսի վերջերը մեկնի աստի և մինչեւ նոյն ամիսը նոր Պատրիարքի մը ընտրութիւնն ալ չկատարուելով Տեղապահ Սրբազանը մնայ — այս խնայողութիւնը ներկայ շրջանին համար 44,050 զր. պիտի ըլլայ:

Ըստ այսմ արդի կացութեան մէջ այս գլուխը 1909ի համար հետեւեալ կերպով կը հաստատուի.

Նորին Ս. Օծութիւն Կաթողիկոս, Տեղապահ, Պատրիարք և Փոխանորդ	89250
Դիւանատանց պաշտօնեայք (տե՛ս ցանկ Թիւ 4)	223800
Բարապանք և Դռնապան զր.	39000
Սենեկապանք »	23700
Մարգարեանի հանգըստեան թոշակ »	3600
	66300

Տիգրան Արփիարեանի թոշակը Ազգ. Ժողովոյ բաժնին անցած:

Համագումար զր. 379350

Անցեալ տարիներու միջիններուն հետ բաղդատելով այս գումարը մօտաւորապէս 82519 զր. ի իսկ վերջին երկու տարիներու միջինին բաղդատմամբ 40331 զր. ի նուազում մը կը ներկայէ, բայց նկատելով հասոյթից անբաւականութիւնը, նկատելով այն գլխաւոր կէտը թէ միմիայն թոշակներու կանոնաւոր վճարմամբ կարելի է պաշտօնեաներէ գործ և աշխատութիւն պահանջել, կը կարծենք թէ այս գլխուն մէջ ներմուծուելիք կարեւոր փոփոխութիւններ կան:

Ա. — Նախ բացարձակապէս անհրաժեշտ կը նկատենք Պատրիարքարանի պաշտօնէն:

Թեան աստիճանադրումը (քենսիգաք) և այս առթիւ անոր վերակազմութիւնը և թուշակներու քանակութեան սահմանումը, յատուկ վարչական Յանձնաժողովոյ մը միջոցաւ: Պաշտօնէից մի քանիներու թուշակը անբաւական կ'երեւի, հետեւաբար յետ քննութեան յաւելումի պէտք կը տեսնենք:

Բ. — Բարապաններու և սենեկապաններու յատկացուած թուշակները, անոնց վճարուած հանդերձագրին և երթեւեկի ծախքերն ալ ի հաշիւ դնելով՝ բաղդատարար մեծ է և կը կարծենք որ ասոնց թիւը պակսեցնելով կամ ուրիշ որ եւ իցէ կերպով զեղչ մը ձեռք կրնայ բերուիլ:

Առ այժմ թուշակներու յատկացեալ վարկը կը մնայ 379,350 զրուշ:

2. Յարաբերական ծախք. — 1907ի վճարումները եղած են մօտաւորապէս 42000 զրուշ. 1908ի առաջին կէսին մէջ 18938, երկրորդ կէսին մէջ 24158, իսկ 1909ի Յունուարի և Փետրուարի մէջ 4010 զրուշ. վճարուած է:

Երբ քննենք այս հաշւոյն մանրամասնութիւնները՝ զարմանք պիտի տեսնենք որ 1907ի մէջ հետեւեալ վճարումները եղած են.

Առաջին Գործակատարի երթեւեկութեան ծախք =	զրուշ.	10800
Բ. Գործակատարի երթեւեկութեան ծախք =	զրուշ.	2400
Գ. Գործակատարի երթեւեկութեան ծախք =	զրուշ.	1200
Պատրիարք Սրբազանի երթեւեկութեան ծախք =	զրուշ.	20400
Պայրամներու այցելութեան առևթիւ նուէր =	զրուշ.	4000
Բարապանաց երթեւեկութեան ծախք և լուսավառութեանց ծախք =	զրուշ.	4200

Բայց այժմ բարեբաղդաբար այս ծախքերու մեծագոյն մասը գոյութիւն ունենալէ դադարած է և Պատրիարքարանը միայն մէկ գործակատար մ'ունի որ ամսական որոշ գումար մը կը ստանայ իբր երթեւեկի ծախք:

1908ի առաջին կէսին մէջ, ըստ նախորդ դրութեան՝ այս գլխուն ծախքը նոյնը եղած է, իսկ երկրորդ կէսին մէջ 24158 զրուշ. բարձրացած է, որուն պատճառը նոր Պատրիարքի ընտրութեան առթիւ ընդունելութեանց և պաշտօնական այցելութեանց համար եղած բացառիկ ծախքերն են:

Ըստ այսմ, 1909ի համար հետեւեալ վարկերը որոշել հարկ դատած ենք.

Պատրիարքի երթեւեկութեան ծախք	զրուշ.	9000
Գործակատարի »	»	2400
Բարապանաց »	»	3600
Նուէր Պայրամներու առթիւ		1450
Անակնկալ		5000
Ընդամենը	զրուշ.	21450

3. Դիւանատուն. — Մինչեւ 1907ի վերջը այս գլխուն միջինը 24500 զրուշ. չափ եղած է, 1908ի առաջին կէսին մէջ 11426, երկրորդ կէսին մէջ 24415, իսկ 1909ի երկու ամիսներուն մէջ միմիայն 1290 զրուշ. վճարուած է:

Այս վերջին տարուան մէջ գրական պիտոյից համար տրուած դրամը 11853 զրուշ. հասած է ընդդէմ 15000 զրուշ.ի, նախորդ տարւոյ:

Այս հաշւոյն 1908ի երկրորդ կէսին մէջ 24415 զրուշ.ի կարեւոր գումարի մը բարձրանալուն պատճառներն են.

Ա. — Սահմանադրութեան հոշակմամբ գործերու աւելնալը:

Բ. — Քաղաքական Ժողովոյ որոշմամբ գաւառները զրկուած հրահանգներուն հեռագրով հաղորդուիլը, մինչդեռ ասկէ առաջ թղթատարութեան կը յանձնուէին:

Արդ, այս գլխուն համար հետեւեալ վարկերը բաւական կրնան նկատուիլ.

Թղթատար և հեռագիր	զրուշ.	9000
Գրական պիտոյք	»	15000
Ընդամենը	զրուշ.	24000

4. Բնակութիւն. — Նախորդ տարիներու միջինը 21000 զրուշ. եղած է, 1908ի առաջին կէսին մէջ 2820 և երկրորդ կէսին մէջ 8254, իսկ 1909ի երկու ամիսներուն մէջ միմիայն 600 զրուշ. ծախսուած է:

Այս հաշւոյն համար 1909ի ընդունուած վարկերը հետեւեալք են.

Փայտ 100 չէքի և փայտածուխ	զրուշ.	4500
Խահվէ (168 օխա) և չաքար և զանազան ուրիշ գնումներ	զրուշ.	3700
Նորոգութիւն և կահաւորում »		4000
Ընդամենը	զրուշ.	12200

5. Զանազանք, հաճեցեալներ և ցրտանի ծախք. — Վերջին նախատեսութիւնը 29000 զրուշ. եղած է, 1908ի առաջին վեց ամիսներուն մէջ 18622, երկրորդին 18772, իսկ 1909ի երկու ամիսներուն մէջ միմիայն 3470 զրուշ. ծախսուած է:

Անցեալ տարուան ելից առաւելութիւնը՝ Գանտիլիի մէջ եկեղեցապատկան գետնի մը սեփականութեան դատին ծախուց վճարումէն յառաջ եկած է. Պատրիարքարանը Եկեղեցւոյն իրաւանց պաշտպանութեան գործին մէջ թերացած ըլլալով՝ դատը կորսնցուցած և 4905 զրուշ. ալ կեդր. Սնտուկէն ելած է:

Ուստի վերոյիշեալ գումարը զեղչելէ ետք՝ այս հաշիւը կը մնայ 32480 զրուշ. որ կը բաղկանայ հետեւեալներէ.

Ա. — Բարապանաց և սենեկապանաց ամէն տարի տրուելը սովորութիւն դարձած հանդերձագրին, մօտաւորապէս 10810 զրուշ.:

Բ. — Պատրիարքարանի համար եղած զանազան գնումներէ (որք անխափր թէ՛ այս և թէ՛ բնակութեան գլխուն մէջ կ'անցունին):

Գ. — Նշանի խաչերու շինութեան ծախք 2659 զրուշ.:

Դ. — Եւ վերջապէս վճարուած նուէրներ և տասանորդներ: Կը կարծենք որ ծախուց այս գլխուն մէջ ալ՝ բաւական զեղչեր կըրնայ ձեռք բերուիլ եթէ.

Ա. — Ըստ մեր առաջարկութեան, նշանի և պսակադրութեան հասութից մասնակցութեան վերջ տրուի:

Բ. — Փոխան խաչի աւելի նպատակաւ յարմար և աժան եղող Պատրիարքական օրհնագիր տրուի: Գաւառներու մէջ խաչ տալու սովորութիւն չկայ:

Գ. — Փարապանաց հանդերձեցինաց խընդիրը յետ քննութեան տարբեր կերպով մը կարգադրուի: Սա ալ աւելցնենք որ թէեւ անցեալ շրջանին մէջ հանդերձագրի համար վճարուած գումարները 10810 զրուշ.ի բարձրացած են, բայց սովորական միջինը 7000 և 7500 զրուշ.ին մէջն է:

Ամեն պարագայի մէջ, փոքր ինչ խնայողութեամբ այս գլխուն համար ալ 29,000 զրուշ.ի վարկ մը լիուրի կը բաւէ:

6. Պատահականք. — Համարակալութիւնը, հակառակ մեր փափաքանաց, այս վարկին պահպանումը չկրցաւ արդարացնել, և ըստ այնմ դայն փոխադրելով յարաբերա-

կան ծախուց հաշւոյն՝ ջնջեցինք այս գլուխը և տեղը կ'առաջարկենք Ազգային Ժողովոյ ծախուց համար նոր գլխոյ մը բացումը և ասոր ալ ներկայ շրջանին մէջ 24000 զրուշ.ի վարկ մը կը սահմանենք, որուն կէսը քարտուղարութեան թուշակը և միւս կէսն ալ տպագրութեան ծախքը կը ներկայացնէ:

4. — ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1907 և 1908 տարւոյ համար սահմանուած վարկերը և նախատեսուած հասոյթները ժամանակին ծրագրուած ըլլալով հանդերձ չկրցինք ձեռք անցնել, և գտնուածներով բաւականացանք ու հակառակ պիտոճէի պատրաստութեան մասին ընդունուած սովորութեան և կանոնին, մեր հետադատութեանց մեծ մասը ելից և մտից իրականացած արդեանց վրայ հիմնելով խմբագրեցինք 1909 տարւոյ Պիտոճէի ներկայ նախագիծը:

Առանց սահմանեալ վարկերու՝ 1908 տարւոյ Ազգ. Պատրիարքարանի ծախուց համագումարը եղած է

Մինչդեռ իրականացած հասոյթից համագումարը եղած է	522064
Մինչդեռ իրականացած հասոյթից համագումարը եղած է	469572
Որով զրուշ.	52492

զրուշի բաց մը գոյացած է որ նպաստից և զանազան աւանդներու անցած դրամներով գոցուած է:

Իբր տեղեկութիւն կը նշանակենք աստ որ ներկայ տարւոյ Յունուար և Փետրուար ամիսներու ծախուց գումարը եղած է

զրուշ.	73970
Իսկ նոյն ամիսներու մտից գումարը »	46393
	27577

զրուշի բաց մը գոյացած է որ 1908 Դեկտեմբերի վերջերը Պատկ. Ժողովոյ որոշմամբ՝ նպաստից Յանձնաժողովէն փոխ առնուած 500 ռուբլի գումարին 1909 Յունուարի փոխադրուած մնացեալ մասովը գոցուած է:

Գալով 1909ի ընդհանուր Պիտոճէին (Յունուարի և Փետրուարի հաշիւները մէջը ըլլալով) ըստ թիւ 3 հաշուեկշիւի մեր սահմանել առաջարկած վարկերու համագումարն է

Իսկ նախատեսեալ հասույթից գումարը	41000
Որով ներկայ տարւոյ բացն ալ կը յանգի	զրոշ. 8000

Այս բացէն զատ, Պատրիարքարանը երեւոյն պարտք մ'ալ ունի, զոր Խորհուրդս իր քննութեան առարկայ ըրած է և ի մօտոյ արդիւնքը պիտի ներկայէ:

Իրաց վիճակը այս ըլլալով՝ վերոյիշեալ բացը գոցելու համար, ինչպէս ներկայ տեղեկագրին մէջ ցոյց տրուած է՝ եթէ Ազգ. տրոց նոր բաշխում մը տեղի ունենայ և կանոնադրութիւն անոնց դանձումը, և ջանքեր ի գործ դրուին, Պիւտճէին մէջ այս հաշւոյն նախատեսուած 80,000 զրշ.ի հասոյթը կըրնայ 160,000ի բարձրանալ և գոցուիլ Ելեւմտացոյցի բացը:

Ի դիմաց Տնտես. Խորհրդոյ

Վ. Ասեմադարի

Ասեմապետ

Ե. Շիրինեան

Գ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

28 Մարտ 1909

ՊԻԻՏՃԷԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾ

Յօդուած 1. — Ելեւմտական 1909 տարւոյ շրջանին համար Ազգային Պատրիարքարանի սովորական ծախուց յատկացեալ վարկերու համագումարն ըստ թիւ 1 ցուցակին 490,000 զրուշի սահմանուած է. նոր տարեշրջանի հասութից գումարը ըստ ներփակ թիւ 2 ցուցակի մերձաւորապէս 410,000 զրուշի կանխատեսուած է:

Յօդ. 2. — 1909 Ելեւմտական տարւոյ շրջանին մէջ Կեդրոնական սնտուկը պիտի չարունակէ գանձել այն տուրքերը և նուէրները, որոնք թիւ 2 ցուցակին մէջ նշանակուած են, և աւելի կամ նուազ գանձողները պատասխանատու պիտի մնան:

Յօդ. 3. — Ոչ մէկ պատճառաւ ծախուց մէջ մի գլխոյ համար յատկացեալ վարկէն աւելի դրամ չպիտի ծախսուի, և ոչ ալ այս տարուան վարկը նախորդ տարուան ծախուց պիտի փոխադրուի. նմանապէս ծախուց մէկ գլխէն տարբեր գլուխ մը ու եւ իցէ գումար կամ վարկ չպիտի փոխադրուի, առանց Տըն-

տեսական Խորհրդոյ գիտութեան և Քաղաքական Ժողովոյ հաւանութեան, և Յունուար 1էն մինչեւ Դեկտ. 31 գանձուած հասոյթները և ծախսուած դրամները Կեդրոնական սնտուկին 1909 տարեշրջանի դրամական գործառնութիւնները պիտի կազմեն:

Յօդ. 4. — Ծախուց համար սահմանուած վարկերը վերջնական ըլլալով, անոնցմէ դուրս ինչ կերպով կամ անուամբ ըլլայ՝ աւելորդ ծախս չպիտի վճարուի, ոչ թոյլատրուի մինչեւ իսկ եթէ կանխատեսեալ հասութից վրայ առաւելութիւն մ'ալ ձեռք բերուած ըլլայ: Ոչ Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը և ոչ ալ Վարչութիւնը պիտի կրնան բացառիկ կամ աւելորդ ծախսերու վճարումը թոյլատրել կամ նոր վարկերու բացման հրաման տալ, առանց Տնտեսական Խորհրդոյ քննութեան և որոշման, Քաղաքական Ժողովոյ հաւանութեան, և Երեսփոխանական Ժողովոյ հաստատութեան:

Յօդ. 5. — Գալիք տարեշրջաններու վերաբերեալ ծախուց վճարումը բացարձակապէս արգելեալ է:

Յօդ. 6. — Տնտեսական Խորհուրդը 1909 տարւոյ պիւտճէն հակալռող ներկայ օրինագրծին անթերի գործածութեան հսկելու պաշտօն ունի:

Ծանօթ. — Նկատելով որ արդէն երեք ամիս անցած են և մինչեւ ներկայ օրինագրծին վաւերացումը կրնայ քիչ մ'ալ ժամանակ անցնիլ, անցած ամիսներու համար ծախսուած գումարները մէջ մի գլխոյ համար սահմանեալ վարկերէն ղեղձուելով, մնացած ամիսներուն համար վարկերու մնացորդ մասը իր զօրութիւնը կը պահէ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄՆՏՈՒԿԻ ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ԾԱԽՈՒՑ

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ Ծ Ա Խ Ո Ւ Ց	Միլիոն՝ ռուս Տեղեկագրի 1906	Նախատես. Ըստ նախ. պիտանի	1908ի իրական ելք			Ելք 1909 Յունիլ—Փետր.	Միլիոն Րենդմանուր	Տարբերություն		Դ Ի Տ Ո Ղ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն
			Ա. վեցամսեայ	Բ. վեցամսեայ	Համագումար			Առնուել	Նույն	
1. — Թուգակներ										
Պատրիարք և Փոխանորդ	78000		185995	208664	394659	64600	431381		82519	
Դիւանք և Գրագիրք										
Բարապ. Դռնապ. և Սենեկապանք	435900	513900								
2. — Յարաբերական										
Գործակատար և Պատր. Փոխանորդի ու բարապանաց երթեւեկ	42000		18938	24158	43096	4010	36385		5615	
3. — Դիւանատուն										
Թղթատար, Հեռագիր										
Դրական պիտոյք	24500		11426	24415	35841	1290	22694		1806	
4. — Բնակութիւն										
Փայտ, ածուխ եւայլն										
Նորոգութիւն	21000		2820	8254	11074	600	11891		9109	
5. — Զանազանք										
Հանդերձագին										
Նշանի ծախս եւայլն	29000		18622	18772	37394	3470	29071	71		
6. — Պատահականք										
Զանազան	5000									
	635400		237801	284263	522064	73970	531422	71	99049	Զնշուած

ՆԱԽԱԳԻԾ ԵԼԵԻՄՏԱԿԱՆ 1909 ՏԱՐԵՇՐԶԱՆԻ ՊԻՏՃԷԻ

Մ Ո Ւ Տ Ք

Ե Լ Ք

Գ Լ Ո Ւ Խ Ք Ծ Ա Խ Ո Ւ Ց	Ը նդհ. Միջին	Առաջարկեալ վարկ		Գ Լ Ո Ւ Խ Ք Հ Ա Ս Ո Ւ Յ Ի Ց	Ը նդհ. Միջին	Առաջարկեալ վարկ	
Թոշակներ. —				Ազգային տուրք	79917		80000
Ն.Ս. Օծուկուն, Պատր. Տեղապահ, Փոխանորդ		89250		Մուգաթա	18134		20000
Դիւանք և գրագիրք		223800		Գանչէլէր	23624		28000
Մարգարեան (հանգստեան թուակ).		3600		Նշանախօսութիւն	} 41650		25000
Բարապանք, դռնապան, սենեկապանք	431381	62700	379350	Հրամանի			18000
Յարաբերական. —				Առուծախ	143880		150000
Պատրիարքի, Փոխանորդի, Գործակատարի . .		11400		Վաւերացմունք	16990		20000
Բարապանաց երթեւեկ և նուէրք		5050		Անցագիր	20484		
Պատահական	36385	5000	21450	Պաշտօնաթուղթ	7464		6000
Դիւանատուն. —				Վագֆ	6905		9300
Թղթատար և հեռագիր		9000		Զանազանք	11288		7895
Դրական պիտոյք	22694	15000	24000	Պետական շնորհ	104867		42105
Բնակութիւն. —				Զանազան հասոյթ (նուէրներ).	6144		3700
Փայտ—ածուխ և զանազան գնումներ		8200					410000
Նորոգութիւն և կահաւորում	11891	4000	12200	1909 տարւոյ բացը			80000
Զանազանք. —							
Հանդերձագիրն		7000					
Նշանի ծախք եւայլն	29071	22000	29000				
Ազգ. Ժողով. —							
Դիւանադպիր		12000					
Դրական պիտոյք և տպագրութիւն		12000	24000				
	531422		490000		481347		490000

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՈՅ

Ազնուաշուք Ատենապետ էֆէնտի

Ազգային Երեսփ. Ժողովոյ

Ազգային Երեսփոխանական Ժողովոյ Համարակալութեան Դիւանս պատիւ ունեցաւ ստանալու Ձեր Յուլիս 6 թուակիր պաշտօնագիրը, որով Ազգ. Երեսփ. Ժողովոյ որոշման համաձայն, Դիւանիս նախաքննութեան կենթարկէիք Ազգ. Կեդր. Մատուկի 1909 ընթացիկ տարեշրջանի ելմացոյցը, հանդերձ յարակից թղթածրարով:

Դիւանս յաջորդական քանի մը նիստերու մէջ մանրամասնօրէն ուսումնասիրեց Տնտեսական Խորհրդոյ պատճառարանեալ տեղեկագիրը, ելմացոյցի նախագիծը, յարակից օրինագիծն ու բաղդատական ցուցակները: Տնտեսական Խորհուրդը, իր պատճառարանեալ տեղեկագրով, որ ինքնին խղճամիտ աշխատութիւն մ'է, Ազգ. Կեդր. Սընտուկի հասոյթի տասներեք աղբիւրներէն 410,000 զրշ. մուտք և ծախուց վեց գլուխներուն համար ալ 490,000 զրշ. ելք կ'ենթադրէ և ըստ այնմ ներկայ 1909 ընթացիկ տարւոյ հաշուեկշիռը կամ ելմացոյցը սահմանելով, 80,000 զրշ. ի բաց մը կը նախատեսէ: Իր այս եզրակացութեան յանգելու համար, ենթադրական թուանշաններով չի շատանար, այլ կը ջանայ իր գումարները հիմնել հաստատուն խարխիւներու վրայ, այն է՝ 1897էն մինչեւ 1906 գրեթէ տասն և մէկ անցեալ տարեշրջաններու ծախուց և հասոյթից բաղդատական գումարներուն վրայ: Իսկ նախատեսած 80,000 զրշ. ի բացը գոցելու համար կ'առաջարկէ ազգ. տրոց նոր բաշխում մ'ընել, անշուշտ ըստ տրամադրութեանց Ազգ. Սահմանադրութեան, բաշխման հիմ բռնելով անձնիւր անհատի նիւթական կարողութիւնը, ինչպէս նաեւ ազգ. տրոց գանձումը կանոնաւորել, որմէ իրաւամբ կ'ակնկալէ թէ Ազգ. տրոց գլուխէն նախա-

տեսուած 80,000 զրուշի հասոյթը շատ դիւրաւ կրնայ 160,000 զրշ. ի բարձրանալ և հետեւապէս ելմացոյցին բացը գոցել: Ըստ որում Ազգ. Կեդր. Մատուկի հասոյթի տասներեք աղբիւրներուն մէջ, ազգային տո'ւրքն է ամէնէն ուղղակի և ամէնէն հաստատուն հասոյթը, զի իրաւանց և պարտուց հաւասարութեան սկզբունքով՝ ամէն վաստակաւոր հայ անհատ պարտաւոր է մասնակցել ազգային ծախուց, այն է՝ Ազգ. Պատրիարքարանի ընդհ. ծախուց, ազգ. տրոց նոր բաշխման համար Տնտեսական Խորհրդոյ բերած առաջարկը շատ բանաւոր կը թուի մեզ և հետեւապէս արժանի՝ Պատկ. Ժողովոյդ անմիջական նկատառման:

Հասոյթի միւս աղբիւրներուն բարգաւաճման համար Տնտեսական Խորհրդոյ ըրած թելադրութիւնք ու առաջարկութիւնք եւս արդարեւ բանաւոր են: Ի մէջ այլոց, «Մուգաթա»ի և «Բանչէլէր»ի տուրքերուն համար եթէ նոր ու արդար բաշխում մը կատարուի՝ իւրաքանչիւր գաւառի և թաղի նիւթական կարողութեան համաձայն, այդ երկու գլուխներէն եւս հասոյթի նոր առաւելութիւն մը անյուստալի չէ, մասնաւոր եթէ գանձումները կանոնաւորուին անձնիւր առաջնորդարանի կամ թաղ. Խորհուրդի վերայ աւագ պարտաւորութիւն դրուելով, որպէս զի ելմական ընթացիկ տարւոյն մէջ իսկ, որոշ վճարօրերով հատուցանեն իրենց պարտքը:

Անցնելով ծախուց վեց գլուխներուն, Տնտեսական Խորհուրդը ջանացած կը թուի՝ զանոնք իրենց նուազագոյն չափին վերածելու, և ի մասնաւորի յարաբերական ծախուց գլուխը գրէթէ կէս առ կէս գեղչած է: Նախորդ տարեշրջաններուն, յարաբերական ծախուց մէջ տեղի ունեցած շուայութիւնք, աւելորդ է ըսել, պարզապէս արդիւնք էին վարչական այն անպատասխանատու դրու-

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հմայեակ եպիսկ. Դիմաֆսեան	Ա. Ասեմապետ
Մաղաֆիս »	Տերունեան Բ. »
Գեկ »	Մ. Վրդ. Դաշեմեարե. Ա. Ասեմաղափր
Տանաս Բահ. Փաշեան	Բ. »
Արսեն »	Մ. Վրդ. Վեհունի
Արք »	Բահ. Երեցեան
Արիսակիս »	Հիսարեան
Արիսակիս »	Ճիզմեան
Խորե »	Յարաքիւնեան
Դարեգի »	Խաչատուրեան
Յուսի »	Բաշունի
Սոֆիս »	Պաղղանեան
Վահան »	Խոյեան
Տրդատ »	Պոյանեան

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Սեփան	Էփ. Դարսեան	Ա. Ասեմապետ
Յովսէփ »	Եղսեփեան	Ա. Ասեմաղափր
Միհրան »	Շիրինեան	Բ. »
Դեորգ	Էփ. Թորգոմեան	
Դրիգոր »	Չօհրայ	
Տօփ. Կարապետ »	Եղսեփեան	
Կարապետ »	Բերեքեան	
Համբարձում »	Պոյանեան	
Յակոբ »	Դորեան	
Յարաքիւն »	Յովսէփեան	
Յարաքիւն »	Շահրիպետ	
Ռոքե »	Փափապետ	
Տօփ. Սիմոն »	Սեդրակեան	
Սեփան »	Բեքիպետ	

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՒ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1 Արիսակիս	Էփ. Դապարեան	Ասեմապետ
2 Դրիգոր »	Իմաստեան	Ասեմաղափր
3 Տօփ. Եղսեփ »	Մասիս	
4 Հայկ »	Խօնաարեան	
5 Մկրտիչ »	Նորիկեան	
6 Յովսէփեան »	Հիմնեան	
7 Պետրոս »	Դարսեան	

ՎԱՆՕՐԷԻՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

(Կազմուած չէ)

ԵԼԵԻՄՏԻՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

(Կազմաւորուած չէ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1 Դաւուտ	Էփ. Դուրմեան	Ասեմապետ
2 Անտոն »	Թեյեան	Ասեմաղափր
3 Արամ »	Թահթաճեան	
4 Բարսեղ »	Անեսիպեան	
5 Եղսեփ »	Շիրինեան	
6 Միհր »	Մսերեան	
7 Լեւոն »	Տեմիսթոկլեան	

ԿՏԱԿԱՆ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

1 Մաղաֆիս եպիսկ. Տերունեան	Ասեմապետ
2 Կարապետ Էփ. Այճեան	Ասեմաղափր
3 Դեւոնի Մ. Վրդ. Դորեան	
4 Միհայել Բահ. Այճեան	
5 Նշան Էփ. Սեփանեան	
6 Վահան » Սուրենեան	
7 Յովսէփեան » Իսաղուրեան	

ԴՍԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

1 Յովսէփեան Էփ. Մարգարեան	Ասեմապետ
2 Դրիգոր Բահ. Ճեպիճեան	Ասեմաղափր
3 Եղիազար » Պօղոսեան	
4 Հմայեակ » Էմիսեան	
5 Պետրոս » Կարապետեան	
6 Տօփ. Միսակ Էփ. Ճեպիճեան	
7 Յակոբ » Պահրի	
8 Յովսէփեան » Պառաւեան	

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
(Վերջնական կազմակերպութիւն ստացած չէ)

12 Օգոստոս 1909

